

"دنیس دیدرو" مؤلف اولین دایرةالمعارف جهان (1713م)

دنیس دیدرو فیلسوف و دانشمند فرانسوی در 5 اکتبر سال 1713 در شهر لانگر فرانسه به دنیا آمد. وی بی‌آنکه تحصیلاتی در رشته مشخصی داشته باشد...

دنیس دیدرو فیلسوف و دانشمند فرانسوی در 5 اکتبر سال 1713 در شهر لانگر فرانسه به دنیا آمد. وی بی‌آنکه تحصیلاتی در رشته مشخصی داشته باشد، بر اثر همت و پشتکار خود، به زبان‌های لاتین، انگلیسی، ایتالیایی و علم ریاضیات تسلط یافت و در فلسفه، هنر و ادبیات صاحب نظر گردید. وی در قوت بیان و سرعت انتقال و درک مسائل مشکل و دریافتن مطالب تازه، کمتر نظیر داشت و از جوانی با پژوهش و تحقیق آشنایی یافت. دیدرو در جوانی به جرم نگارش مقالاتی درباره تکامل، که حدود یک قرن بعد توسط چارلز داروین، طبیعی‌دان انگلیسی کامل و اثبات شد، محکوم به زندان گردید و پس از آزادی از حبس، تصمیم گرفت با همکاری عده‌ای از نویسندگان فرانسوی، دایرةالمعارفی را بنگارد. غرض او و سایر نویسندگان این کتاب، بیش از همه، آشنا کردن عامه به معارف عمومی و تربیت افکار و اذهان ایشان بود. هرچند دیدرو در مسائل مذهبی، از عقاید عامه تجاوز نمی‌کرد، لیکن در تقریر مسائل علمی و اجتماعی، مقالات را طوری ترتیب می‌داد که راه بحث و نظر بر عموم خوانندگان در خصوص اوضاع زمان باز باشد و اساس تقلید کورکورانه، تزلزل پذیرد. به منظور آن که دایرةالمعارف مزبور شامل مطالب واقعی با جنبه‌های متعدد باشد، قسمت‌های عمده‌ای از اندیشه‌های فلسفی که مخالف رهبران کلیسا بود در آن چاپ شد که پس از انتشار جلد اول آن، چاپ مجدد و ادامه کار آن ممنوع گردید. با این حال دیدرو با سختی و زحمت و به تنهایی به مدت بیست سال به تکمیل این دایرةالمعارف پرداخت و آن را به طور پنهانی چاپ و منتشر ساخت. دایرةالمعارف دیدرو به عنوان اولین دایرةالمعارف جهان، آکنده از آزادی خواهی و مخالفت با زیاده‌روی‌های مقامات کلیسا، دستگاه قضایی و حکومت وقت بود و نوید استقلال، آزادی، مشروطیت و حقوق می‌داد. انتشار دایرةالمعارف دیدرو در ایجاد افکار آزادی خواهانه نقشی اساسی و ارزشمند ایفا کرد، به طوری که آن را از علل بروز انقلاب کبیر فرانسه در سال 1789 م دانسته‌اند. اما دنیس دیدرو پنج سال قبل از بروز انقلاب، در 30 ژوئیه 1784 م در 71 سالگی درگذشت. دیدرو در تفکرات فلسفی خود، بیشتر از نظریات شکاکانه در باب حیات پیروی می‌کرد نه عقاید جزمی. وی بر این عقیده بود که هیچ چیز را برای همیشه نمی‌توان حقیقت مطلق انگاشت. دنیا دائماً در حال تغییر است و دریچه ذهن ما باید به روی همه وجوه مختلف این تغییرات باز باشد. پس باید پای‌بند عقل و استدلال نشد و در مورد ایمان خویش نیز به احتیاط عمل کرد. دنیس دیدرو به سبب قدرت خلاقه شگرف و اندیشه‌های بدیع و افکار علمی و فلسفی تازه و نو، یکی از نوایغ عالم ادب به شمار می‌رود. وی هم‌چنین پدید آورنده نقد هنری است.